

Hozzászólás a felsőoktatás problémáival foglalkozó ankét témájához

Mindszenty Andrea

Semmi kétség, a felsőoktatás, a XXI. sz. elején, szükségszerű tartalmi és szerkezeti átalakítás előtt áll. Az is nyilvánvaló, hogy ezt – sajnos – a jelek szerint a költségvetés mostoha-gyermekékként kell megélje. Ebben a helyzetben különösen fontos lenne a tartalmi/szerkezeti átalakítást és a gazdasági megszorításokból eredő kényszereket mindenütt különválasztva kezelni, nehogy a restriktív helyzethez igazított struktúra végül gúzsba kösse a tartalmat. Általánosságban kijelenthető, hogy nem bölcs dolog egy több száz év során kikristályosodott és a legutóbbi időkig bizonyítottan jól működő rendszert egy remélhetőleg átmeneti, forráshiányos helyzethez igazítva átformálni. Mivel ennek súlyát a minisztérium láthatólag nem érzékeli, az optimális megoldás megkeresésének feladata jobb híján közvetlenül a felsőoktatási intézményekre hárul, ami nem szerencsés, de meg kellene próbálnunk megküzdeni vele.

Ha a tartalmi/szerkezeti változtatás igényét a pénzügyi restriktiótól függetlenül szemléljük, nyilvánvaló, hogy a problémák egy része a jelenlegi kereteket feszítő tananyag mennyiségéből ered. Sok olyan szak van, ahol túl sok a lexikális ismeret, amelyet ma is uralkodóan a hagyományos módszerekkel próbálunk a hallgatók fejébe tölteni. Emellett viszonylag kevés idő marad arra, hogy a hallgatók életszerű helyzetekben tehessék próbára a frissen megszerzett tudást. A természettudományokban mindenképp kevesebbet kellene a "kész"-ből átadni, ehelyett inkább a felszabaduló időben volna szükséges lehetőséget biztosítani az időről-időre konzultációkkal megtámogatott, irányított önképzésre. Megjegyzem, lényegileg ezt a módszert alkalmazták hosszú idő óta sikerrel azok a BSc-MSc rendszerben működő Oxford-i, Cambridge-i és más nagy hírű angolszász egyetemek is, amelyeknek kétfokozatú képzési rendszerét szeretnék most velünk lemásoltatni. A baj csak ott van, hogy ezek az angolszász egyetemek egyértelműen és bevallottan az elitképzést gyakorolták és rendszerük addig működött jól, amíg ennek megfelelően kiscsoportos foglalkozásokat tudtak tartani. Az – ott is hódító – tömegképzés eredményeként ma már az ő rendszerük sem olyan tökéletes, mint volt ez előtt 50 évvel.

Tanulság: azt, hogy a kétfokozatú képzés önmagában lehet jó is, az angolszász példa igazolja. Azt, hogy a tömegképzésben is jól működik, semmi nem igazolja, sőt, amennyire ezt meg lehet ítélni – éppen ellenkező a helyzet.

Érdemes lenne elgondolkozni azon, milyen kompromisszumot lehetne keresni az egykori sikeres BSc-MSc rendszerű képzés és a mi alapvetően "porosz-utas" képzésünk között, amelyről mi magunk ugyancsak úgy tudjuk, hogy eddig egész jól működött. Gyaníthatóan akkor lehetne elmozdulni a holtpontról, ha ezzel a megközelítéssel és tartalom-centrikusan fognánk hozzá az átalakításhoz.

A bolognai egyezmény által megkövetelt (?) átrendeződést tehát semmiképp nem a tanrendi hálók bővületében, hanem a tartalmakat átgondolva, a lényegre koncentrálni kellene elvégeznünk!

Legelőször is fel kellene tegyük és körültekintő elemzés alapján meg kellene válaszoljuk a kérdést: a tudományterületeink kialakulása óta összegyűlt ismeretek közül mi legyen az, amit a XXI. században, a fiataloknak valóban tételesen kell átadjunk. A szelekció vezérelvét nyilvánvalóan az kell, hogy meghatározza, mit remélünk, mit fog a hallgató tenni az alapképzés befejeztével. Az egyszerűség kedvéért, példaként a természettudományokat kiragadva, két

lehetőséget érdemes körbejárni: a) az alapképzés során tanultakra támaszkodva a hallgató, tanulmányait magasabb szinten folytatva, később valóban érdemi kutatómunkát akar végezni - ebben az esetben a tananyagának erre kell őt felkészítenie; b) a hallgató mégsem választja a tudományos pályát (három év után elhagyja az egyetemet). Ez utóbbi esetben a tanultak alapján a hallgató legalább felületes betekintéssel kell, hogy rendelkezzen a választott tudományág mint alap- és alkalmazott tudomány lényegébe. Ez lehetővé teszi, hogy még ha úgy döntött is, hogy nem e területen képezi magát tovább, az alapidiplomával a kezében, bárhová (akár gazdasági, pénzügyi, vagy bürokratikus pozícióba) kerül, munkáját az egyetemen elsajátított természettudományos ismeretek alapján végezze. Ezzel, amellyel, hogy a természeti folyamatokat jobban értő, esetleg környezettudatosabb állampolgárokat tudunk nevelni, egy idő után talán azt is elérjük, hogy a gazdaságirányítás szektorában egyszer majd megnövekszik a jelenleg nem túlságosan nagy presztízszt élvező természettudományi ágazatok ázsiója is. Fentiek alapján, úgy gondolom sikerrel elvégezhető lehetne a) és b) esetre a tartalmi szelekció. Az a) eset nyilvánvalóan a BSc fokozattal az egyetemet elhagyó hallgató esete, a b) pedig a bakkalaureátust (BSc) követően a magiszteri (MSc) majd a doktori (PhD) fokozatra pályázókra vonatkozik.

A tartalmi részletek ilyen megközelítésű tisztázása után, ugyanilyen elemi (egy-egy tudományághoz kötődő) szinten kellene megvizsgálni azt is, hogy a fontosnak tartott tananyagoknak mely részei oktathatók továbbra is a régi klasszikus módszerekkel, s melyeknél van értelme merőben új technikák bevezetésének.

Rendkívül fontos lenne, hogy minisztériumok, egyetemek egyaránt elfogadják azt az alaptételt, hogy az oktatás ilyen mérvű átalakítása – ha a tartalomra koncentrálnunk – nem oldható meg anélkül, hogy a tartalmi változtatások kivitelezésére az oktatóknak időt adjunk. A számos egyetemen egyre szorítóbb létszámhelyzet, az oktatók és a hallgatók létszáma között lassan elviselhetetlen méretűre nyílt omló káros hatása miatt, a költségvetés segítségével (létszámnövelés) nélkül, ez a konkrét feladat érdemileg nem végezhető el. Hosszú távon, ha nem akarunk az oly gyakran emlegetett "tudásalapú társadalom" építésében végérvényesen lemaradni, mindenképp az oktatói létszámkeretek rendbetételére van szükség.

Ami a Kör tagjainak feladatait illeti, úgy vélem, amellyel, hogy minden lehetséges politikai és államigazgatási fórumon természetesen ki kell állnunk, véleményt kell nyilvánítanunk, petíciót kell fogalmaznunk, stb. meg kellene próbálnunk érdemben és konkrétan foglalkozni azzal is, amire a megfelelő szakértelem birtokában a PBK – és csak a PBK – hivatott: azt kellene körbejárni, melyek legyenek a vezérelvek, amelyek segíthetnek az egyes tudományágakon belül a fentiekben körvonalazott ismereti szelekció elvégzésében (annak eldöntésében, mi legyen az, amit feltétlenül át kell adnunk a hallgatóknak, s hogyan vegyük rá őket arra, hogy a többi maguktól, önállóan sajátítsák el). Kell-e lehet-e ezt általánosságban megfogalmazni, vagy bízzuk ezt az egyes tudományterületekre? Ha igen, akkor bízzuk meg magunk közül azt a néhány tagot, akik ezt esetleg össze tudnák fogni, találjuk ki, hogyan lehetne megfogalmazni a valóban szükséges tartalmi változtatásokat és kezdeményezzük ezek kivitelezését.

Meggyőződésem, hogy, ha tartalmi oldalról közelítjük meg a (ránk erőszakolt) átrendeződést, akkor még akár előnyt is faraghatunk belőle. Arra hogy esetleg nem sikerül időben megakadályoznunk a kormány által felvázolt strukturális átrendezés hibás kivitelezését, csak úgy tudunk felkészülni, ha szakonként felvázoljuk a jól átgondolt és általunk helyesnek tartott új tartalmakat (pl. akár a Szent István-terv részeként) és a struktúraváltást majd minden erőnkkel igyekszünk a kivitelezés szintjén ezekhez a tartalmakhoz igazítani (bár közhelynek hangzik,

mégis leírom: mindannyian tudjuk: a dolgok akkor dőlnek el igazán, amikor az oktató bemegy a tanterembe, becsukja az ajtót és elkezd az órát). Így nyílnak esélyünk arra, hogy a végén nem sérül annyit a magyar oktatás, mint amennyire sérülne akkor, ha csak a politika porondjában csatároznánk.

Lehet, hogy naiv vagyok, és célravezetőbb lenne főként a pénzről beszélni (ami nincs), meg a politikai páston csatározni (ahol meg nem vagyunk mindannyian eléggé otthonosak). De az is lehet, hogy az igazság félúton van, s emellett, hogy pénzt sem ártana teremtenünk valahonnan, továbbá, hogy nyilvánvalóan a politikai harcot is meg kell vívni, mégiscsak azt kellene legelőbb tisztázni, amit helyettünk más nem fog megtenni: a tartalmi változtatások stratégiáját kialakítani, s elkezdni mindezt ott, ahol viszont teljesen otthonosak vagyunk: intézetekben, tanszékeken, a felsőoktatás "lövészárkaiban".

[Vissza felsőoktatási a vita főoldalára](#)